

به نام خدا

جلسه سوم درس حقوق شهروندی

فصل دوم

آشنایی با مبانی و منابع حقوق شهروندی

الف) مبانی حقوق شهروندی: نظام جمهوری اسلامی ایران بر دو محور اسلام و مردم سالاری استوار است. انسان در اسلام و نظام مردم سالار ارزش والایی دارد. بنابراین نگاه تدوین کنندگان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به حقوق شهروندی از یک سو مبنی بر آموزه های اسلام و از سوی دیگر مبنی بر مردم سالاری است. مهم ترین مبانی حقوق شهروندی عبارتند از: کرامت، آزادی، مشارکت و برابری.

۱- کرامت: در تعالیم اسلامی انسان موجودی دارای کرامت است تا اندازه ای که خداوند به او مقام خلیفه الهی اعطا کرده است. انسان به حکم انسان بودنش دارای ارزش و کرامت است و مبنای برتری انسان در تعالیم اسلامی تقوای الهی است. در جامعه بدوی عربستان جاهلی، با ظهور اسلام؛ کرامت انسانی مورد تاکید قرار گرفت. بارزترین مصادیق آن: منع زنده به گور کردن دختران، تاکید بر آزادی بیان، عقیده و مذهب، برابری سیاه و سفید و رعایت حقوق بردگان است. در اصول مختلف قانون اساسی ایران نیز کرامت انسانی مورد توجه قرار گرفته؛ از جمله منع بازداشت، شکنجه، هتک حرمت و تبعید غیرقانونی، تاکید بر اصل برائت و...

۲- آزادی: یکی دیگر از مبانی مهم حقوق شهروندی آزادی است. شامل آزادی بیان، عقیده، مذهب، عمل و ... به ویژه آزادی بیان که در سیره عملی و نظری حکومت داری امام علی(ع) به چشم می خورد. اصل بیست و سوم قانون اساسی حق آزادی عقیده را به رسمیت شناخته و می گوید هیچ کس را نمی توان به صرف داشتن عقیده ای مورد تعرض و مواخذه قرار داد. اصل بیست و چهارم بر آزادی نشریات و مطبوعات، اصل بیست و ششم بر آزادی فعالیت های حزبی و صنفی به شرط رعایت موازین اسلامی و اساس حکومت، اصل

بیست و هفتم بر آزادی تجمع و راهپیمایی به شرط حمل نکردن سلاح و مخالف نبودن با مبانی اسلامی، اصل بیست و هشتم آزادی انتخاب شغل را به رسمیت شناخته اند.

۳- مشارکت: حق مشارکت در فعالیت های سیاسی و حق رای نیز در سیره عملی امام علی(ع) آشکار است. با وجود این که پیامبر اسلام(ص) به حکم الهی امام علی(ع) را به عنوان جانشین و امام پس از خود معرفی کرده بود؛ اما امام علی(ع) تنها زمانی که خود مردم به استقبال ولایت و خلافت ایشان رفتند این مسولیت خطیر را پذیرفت؛ زیرا انتخاب را حق مردم می دانست.

۴- برابری: اصل برابری مردم از هر قوم، رنگ و نژاد با یکدیگر از مهم ترین مولفه های شناخته شده حقوق شهروندی در دنیا محسوب می شود. مبنای رسالت پیامبر(ص) نیز بر دو اصل کرامت و برابری انسان ها استوار بوده است. در اصل نوزدهم قانون اساسی نیز حق برابری مردم از هر نژاد و رنگ و زبان و... به رسمیت شناخته شده است. اصل بیستم نیز حقوق برابر انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را با رعایت موازین اسلامی برای زن و مرد در نظر گرفته است.